

ANADOLU SELÇUKLU MEDRESELERİ MİMARİ AÇIDAN İNCELENMESİ

ŞERİFE RÜMEYSA TURHAN

GAZİ ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK BÖLÜMÜ-3.SINIF

İÇİNDEKİLER

- ANADOLU SELÇUKLU MEDRESESİ ÖZELLİKLERİ
- SIRÇALI MEDRESESİ
- SERACEDDİN MEDRESESİ
- ERZURUM ÇİFTE MİNARELİ MEDRESESİ
- SİVAS GÖK MEDRESE
- İNCE MİNARELİ MEDRESE
- KARATAY MEDRESESİ

Anadolu Selçuklu mimarisi, geliştirdiği mimari üslup ile Türk mimarisinin önemli dönemlerinden birini oluşturmaktadır. Anadolu'da Türkler Orta Asya'dan miras aldıkları sosyo-kültürel kimliklerini İşlam anlayışıyla sentezleyerek fetih ettikleri bölgelerde bu sentezin izlerini taşıyan cami, medrese, han, hamam, kervansaray gibi birçok anıtsal yapılar ortaya koymuşlardır. Anadolu Selçukluları kentte birçok özgün sivil mimari eser bırakmıştır, bunlardan en özgünleri medreselerdir. Anadolu Selçuklular döneminde Konya'da sayısı 20'den fazla medrese inşa edilmiş, bu medreselerden günümüze gelen ve dönemin özgün örneklerinden olan medreseler; Sırçalı Medrese, Karatay Medresesi, İnce Minareli Medrese'dir. Ayrıca Sivas, Erzurum, Kayseri gibi birçok ilde önemli medreseler yapılmıştır.

Anadolu Selçuklu Medreselerinin Özellikleri

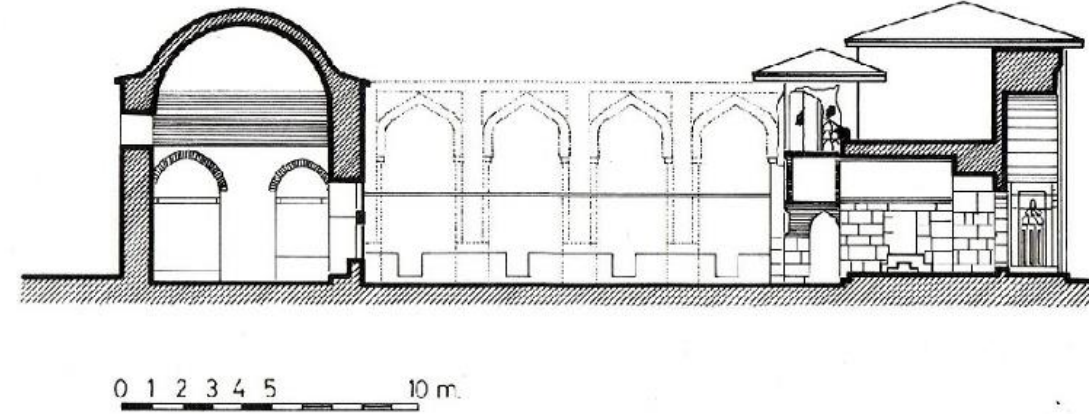
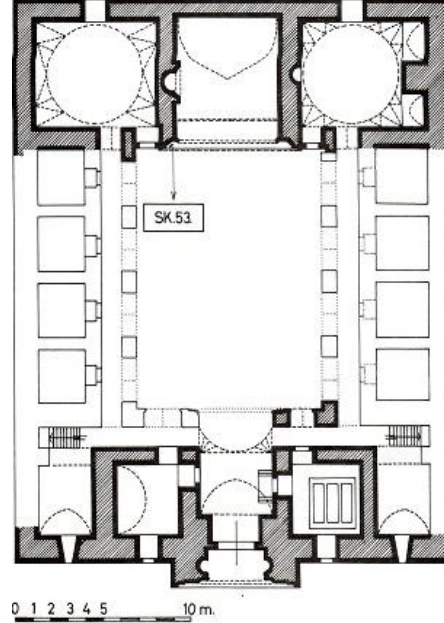
Anadolu Selçuklu medreselerinde formun belirlenmesinde ve binanın şekillenmesinde ana unsur avludur. Derslikler, odalar, türbe, mescit avlu etrafına yerleşmiştir. Medreselerdeki bina elemanlarını, portal (taçkapı), avlu, eyvan, türbe, kışlık derslane, hücre (öğrenci odaları) olarak ele alabiliriz.

Anadolu Selçukluları, açık ve kapalı avlulu olmak üzere iki tipte inşa ettikleri medreselerinin her iki grubunda da eyvanı ayrı bir gelişme çizgisi içinde, tipoloji yaratacak şekilde kullanmışlardır (Aslanapa, 1973). Anadolu Selçuklu döneminde yapılmış medreselerin yapısal olarak inşa edilmesindeki en önemli etkenlerin başında iklim şartları gelmektedir.

Diğer baskın etken ise bulunduğu çevredeki yapı elemanlarının etkisidir. Medreseleri plan bazında incelediğimizde ise yukarıdaki etkenleri de göz önünde bulundurarak sıcak iklim yaşandığı bölgelerde açık avlu planı, soğuk iklimin yaşandığı bölgelerde ise genellikle kapalı avlulu geleneksel medrese planı tercih edildiği ve yöresel malzemelerin kullanıldığı gözlemlenmiştir. Türkiye'nin en sıcak kentleri olan Diyarbakır, Mardin ve çevresindeki medreselerde açık ve büyük bir avlu tercih edilirken, Tokat, Niksar ve Konya gibi merkezlerde karasal iklimin yaşanması nedeniyle bazı medreselerde avluların üzeri kapatılmıştır.

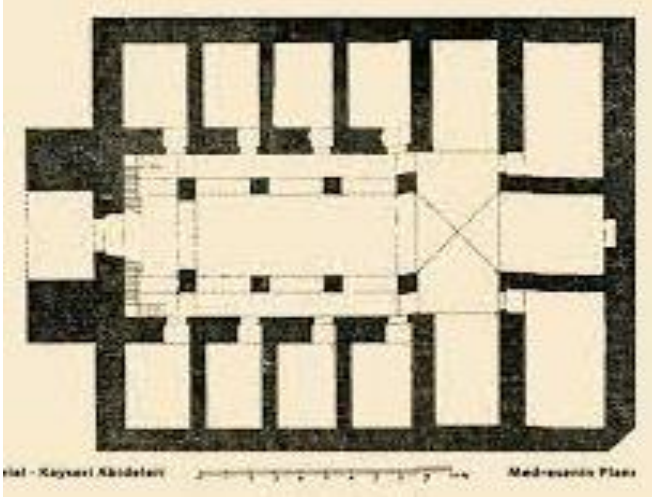
Sırçalı Medresesi

Özgün ve farklı mimarisiyle çalışma alanı olarak seçilen Sırçalı Medrese, 1242-1243 yıllarında fıkıh ilmi okutulmak üzere Bedreddin Muslih tarafından yaptırılmıştır (Erdemir, 2002). Yapı açık avlulu, avlusu üç yönden revaklı, iki eyvanlı ve iki katlı plan tipiyle Konya'daki günümüze ulaşan tek medrese örneğidir. Medrese daha çok avluyu kuşatan eyvanlar ve revakların firuze renkli sırlı ve sırsız tuğla ile çini mozaik tekniğindeki firuze ve kobalt mavisi çinileriyle tanınır. Çinilerinin zenginliği ve çeşitliliğinden dolayı yapı "Sırçalı Medrese" adıyla ünlenmiştir. Medresenin doğu cephesinde beden duvarlarından dışa taşkın taç kapısı anıtsal ve göz alıcıdır. Taç kapının iki yanında kare planlı birimler yer alır ve üstleri tonoz ile örtülmüştür. Taç kapının kuzey yönünde Bedreddin Muslih'in türbesi yer almaktadır. Kare planlı ve iki katlı türbeye iki basamaklı merdivenle çıkılır. Taç kapıdan üzeri beşik tonozlu eyvanla avluya geçilir. Kuzey ve güneyde sıralanan dörder adet öğrenci hücresi yer almaktadır.

Seraceddin Medresesi

- Seraceddin Medresesi; açık avlulu, 3 eyvanlı, tek katlı, 4 yönden revaklı bir plana sahiptir. Giriş kapısının tam karşısında beşik tonozlu ana eyvan yer almaktadır. Ana eyvanın iki tarafında büyük odalar bulunmaktadır. Yine bu eyvanın sağ ve solunda iki küçük eyvan yer almakta ve bunları kapıya doğru sıralanan odalar takip etmektedir

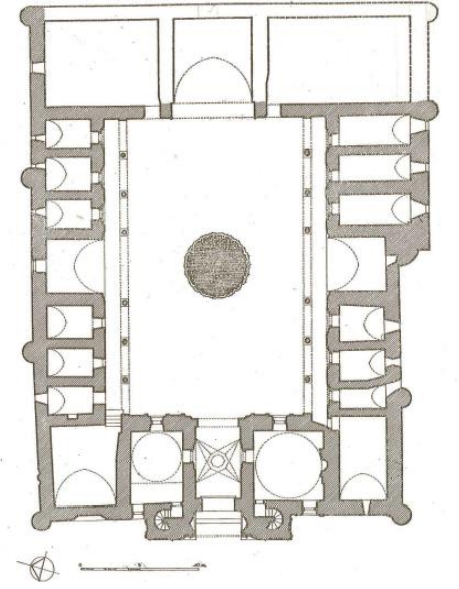
Erzurum Çifte Minareli Medrese

Açık avlulu medreselerin en büyüğü 1253 tarihli Erzurum Çifte Minareli Medrese'dir. İki katlı binanın avlusunun etrafında revaklar, eyvanlar arasında ise öğrenci odaları yer alır. Bütünüyle kesme taştan yapılmış yapının ön cephesinin ve taş kapısının taş işçiliği görkemlidir. Medreseye adını veren sırlı tuğla ve mozaik çiniyle yapılmış minarelerin sağ tarafındaki taş çerçeveler içinde Selçuklu'nun simgesi olan çift başlı kartal görülür.

Sivas Gök Medrese

1271 yılında inşa edilen Sivas Gök Medrese doğu-batı yönünde dikdörtgen planlı, açık avlulu, avlusu iki yönden revaklı, dört eyvanlı, tek katlı bir yapıdır (Kuran, 1969; Sözen, 1970; Bilget, 1989). Avlunun kuzey ve güneyinde altışar öğrenci odası yer alır. Giriş eyvanının kuzeyinde mescit bulunur. Medresenin taç kapısı çifte minareli düzenlenmiştir. Giriş eyvanının sağındaki mescidin ve iki yan eyvanın firuze renkli çinileri bu medreseye Gök medrese adının verilmesinde etkili olmuştur. Mermer kaplı taç kapının girişinin üzerinde mukarnaslı kavsara bulunur. Taçkapı, Selçuklu taş süslemesinin en önemli örneklerinden biri olması açısından önemlidir.

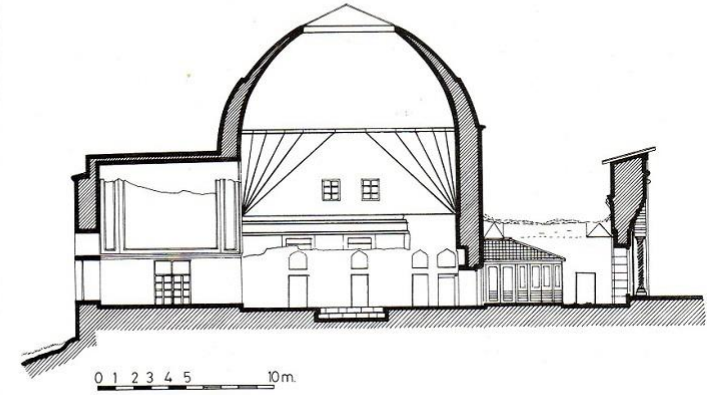
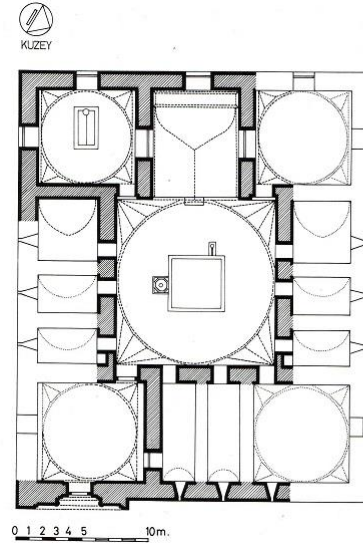
İnce Minareli Medrese

Yapının mimarı Keluk bin Abdullah'tır (*Kölük bin Abdullah*). Darü-l Hadis Selçuklu Devrinin avlusu kapalı medreseleri grubundadır. Tek eyvanlıdır. Doğusunda yer alan taçkapı, Selçuklu Devri taş işçiliğinin en güzel örnekleri arasındadır. Giriş kemerinin iki tarafında yer alan üçer küçük sütun ve kemer kavsarası bitkisel ve geometrik motiflerle süslüdür. Taçkapıdan çapraz tonozlu mekâna geçilmektedir. Cepheden bakıldığında fark edilemeyen bu mekân, binanın esas eyvanı için simetri teşkil etmektedir. Bu mekânın yan duvarlarındaki iki adet niş mimariye estetik kazandırmıştır. Çapraz tonozlu giriş bölümünden divanhaneye girilir. Ortasında havuzu bulunan üzeri kubbeli, kare planlı avlunun güney ve kuzeyinde beşik tonozlu dikdörtgen planlı öğrenci hücreleri bulunmaktadır. Kubbeye geçiş pandantiflerle sağlanmıştır. Kubbe kasnağında kûfi yazı ile "El-Mülkü-Lillah" "Ayet'el Kürsi" yazılıdır. Yapı ışığını, mazgal ve dikdörtgen pencereler ile kubbede yer alan fenerden sağlamaktadır.

Karatay Medresesi

Karatay Medresesi, [II. İzzeddin Keykavus](#) devrinde, 1250-1251 yıllarında yapılmıştır. Eyvanın solundaki kubbeli hücre [Celalettin Karatay](#)'ın türbesi olduğundan ve Celalettin Karatay Vakfiyesine kayıtlı olduğundan Celalettin Karatay tarafından yaptırıldığı düşünülmektedir. Mimarı bilinmemektedir. Osmanlı devrinde de kullanılan medrese 19. yüzyılın sonlarında terk edilmiştir. Medrese, Selçuklular devrinde hadis ve tefsir ilimleri okutulmak üzere "Kapalı Medrese" tipinde sille taşından inşa edilmiştir. Tek katlıdır. Giriş doğudan gök ve beyaz mermerden yapılmış kapı ile sağlanmaktadır. Kapı Selçuklu devri taş işçiliğinin şaheser bir örneğidir. Yazı ve desenlerle süslenmiştir. Kapının üzerinde medresenin yapımı ile ilgili kitabeler yer almaktadır.

KAYNAKÇA

Anadolu Selçuklu Medreselerinin Yapısal ve Mekânsal Özellik Bağlamında
Değerlendirilmesi: Konya Sırçalı Medrese Örneği

[https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87ifte_Minareli_Medrese_\(Erzurum\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87ifte_Minareli_Medrese_(Erzurum))

<https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/ince-minareli-medrese-mimarisiyle-ziyaretcilerini-cezbediyor/1584025>

<https://www.kayseri.bel.tr/kesfet-listeleme/seraceddin-kucuk-hunat-medresesi>

<https://okuryazarim.com/konya-karatay-medresesi/>

https://tr.wikipedia.org/wiki/Karatay_Medresesi